

การวางแผนพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา

Development of Doctoral Curriculum in Information Studies

ปราณี วงศ์จำรัส¹

Pranee Wongjamras

ทัศน สลัดยะนันท์¹

Tatsana Saladyanan

ปิยาภัสร์ จารุสวัสดิ์¹

Piyapat Jarusawat

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษาที่มีความสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ปรัชญาของมหาวิทยาลัย และมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่เป็นสากล โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารและหลักสูตรของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยและต่างประเทศเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยทำให้ได้ “ร่างหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา” ที่เน้นการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม มุ่งสร้างนักวิชาชีพและนักวิชาการที่มีศักยภาพสูงในการวิจัย ร่างหลักสูตรมีวัตถุประสงค์ในการผลิตบัณฑิต 3 ประการ คือ 1) มีความรู้ด้านการวิจัยขั้นสูงและสามารถบูรณาการองค์ความรู้ด้านการจัดการสารสนเทศ การจัดการความรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการจัดการและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศ

¹ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities, Chiangmai University

2) มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาความรู้ใหม่ในด้านสารสนเทศและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องในบริบทของสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของไทยและต่างประเทศ 3) มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความสามารถรับผิดชอบต่อสังคมและรับผิดชอบต่อในการผลักดันให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ร่างหลักสูตร มีกระบวนการบังคับ 3 กระบวนวิชา คือ การวิจัยและระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูงทางสารสนเทศศึกษา ทฤษฎีการจัดการขั้นสูง การจัดการสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนวิชาที่ไม่นับหน่วยกิต 2 กระบวนวิชา คือ การเขียนทางวิชาการ และ สัมมนาหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ กระบวนวิชาเลือก 5 กระบวนวิชา คือ ทรัพยากรสารสนเทศและบริการเทคโนโลยีระบบสารสนเทศ นโยบายสารสนเทศและบริบทสังคม การจัดการระบบฐานข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นสูง และการจัดการข้อมูลดิจิทัล

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร สารสนเทศศึกษา ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Abstract

This qualitative research aims at developing doctoral program in Information Studies based on graduate educational standard, national education development, university philosophy and international academic and professional standards. The study starts with an analysis of both Thai and international university curriculum documents, followed by brain storming of experts and curriculum drafting committee.

The research findings lead to the drafting of the doctoral program of Information Studies focusing on local intellectual and cultural heritage to produce highly capable information professionals and researchers. The drafted program aims to produce graduates who 1) demonstrate advanced research skills and are able to integrate information management knowledge, knowledge management, and information technology for knowledge management and construction of new knowledge in response to the national manpower needs, 2) possess knowledge,

analyzing and synthesizing skills, capabilities in conducting research for problem solving, and development of new knowledge in information science and related subject areas based on the Thai and international political, economical and social conditions, and 3) have moral and ethical conduct, including a sense of social responsibilities in promoting learning society. The drafted program comprises 3 courses: an advanced research methodology in information studies, top-level management theories, and local intellectuals. Two non-credit courses are also required: academic writing and seminars on dissertation topic selection and dissertation proposal development. In addition, 5 elective courses are included: information resources and services, information technology, information policies and social contexts, database organization system and advanced information technology, and digital information management.

Keyword: Curriculum development, Information studies, Doctor of Philosophy Program in Information Studies Curriculum, Chiang Mai University

บทนำ

การสร้าง “ความรู้ใหม่” เป็นความจำเป็นของสังคมไทยในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาปัจจุบันที่ระบบเศรษฐกิจของโลกและของภูมิภาคอาเซียนกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

“ความรู้ใหม่” จะสามารถสร้างขึ้นได้อย่างทันสถานการณ์และเหมาะสม จำเป็นต้องจัดสร้างฐานของระบบการจัดการสารสนเทศที่จะเอื้อให้แก่การเข้าถึงและเชื่อมโยงข้อมูลหลากหลายให้เกิดความรู้และความหมายใหม่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอันจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มในทุกมิติ

ระบบเศรษฐกิจลักษณะใหม่ที่กำลังทวีความเข้มข้นมากขึ้นนั้น เป็นระบบเศรษฐกิจที่วางอยู่บนฐานของการผลิตความรู้ สารสนเทศและความรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในสังคมแห่งความรู้ (Knowledge-based Society) และมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สาธารณสุข สังคม การเมืองและวัฒนธรรม การจัดการสารสนเทศและความรู้จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21

ขณะเดียวกัน ความเปลี่ยนแปลงในการศึกษาระบบการจัดการสารสนเทศและความรู้ก็มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากสารสนเทศศึกษา (Information Studies) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการบริหารจัดการสารสนเทศและความรู้ที่ได้บูรณาการองค์ความรู้ด้านต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน อาทิ บรรณารักษศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การบริหารจัดการ และกฎหมาย เพื่อให้บัณฑิตสารสนเทศศึกษาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ และสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่แก่สังคม ตลอดจนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการให้บริการสารสนเทศและความรู้แก่ผู้ใช้ เพื่อผลักดันให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศในภาพรวม

สารสนเทศศึกษาในประเทศไทย ดำเนินการสอนต่อเนื่องมาจากบรรณารักษศาสตร์ เช่นเดียวกับในประเทศต่างๆ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2494 ที่ Dr. Frances Lander Spain บรรณารักษศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้มาวางรากฐานการศึกษาด้านบรรณารักษศาสตร์ โดยเริ่มสอนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแห่งแรก ปัจจุบัน มีการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี จำนวน 47 แห่ง ปริญญาโท 12 แห่ง และปริญญาเอก 3 แห่ง (Tuamsuk, 2015) ในการเปิดสอนต้องมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ตรงตามความต้องการของตลาดงานและสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

หลักสูตรเป็นเครื่องชี้แนวทางหรือเป็นบทบัญญัติของรัฐในการจัดการศึกษาและเป็นกลไกควบคุมการจัดการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา ในการสร้างหลักสูตรใหม่จึงต้องคำนึงถึงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ปรัชญาการอุดมศึกษา ปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษาและมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่เป็นสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรปริญญาเอกที่ต้องเน้นการพัฒนานักวิชาการและนักวิชาชีพระดับสูงโดยอาศัยกระบวนการวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่และเพื่อสามารถสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพ

หลักสูตรนอกจากจะต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องมีการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง ได้แก่ กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ซึ่งกำหนดเป้าหมายของกรอบแผนอุดมศึกษา เมื่อสิ้นสุดแผนในปี พ.ศ. 2565

...คือการยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทย เพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต พัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาในการสร้างความรู้และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในโลกาภิวัตน์สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นไทย โดยใช้กลไกของธรรมาภิบาลการเงิน การกำกับมาตรฐาน และเครือข่ายอุดมศึกษาบนพื้นฐานของเสรีภาพทางวิชาการ ความหลากหลาย และเอกภาพเชิงระบบ (Office of the Higher Education Commission, 2007)

ดังนั้น เพื่อให้หลักสูตรที่จะเปิดใหม่ สามารถตอบสนองเป้าหมายของการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งในเชิงปริมาณ คือ การเป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มจำนวนนักศึกษา รับใหม่ในระดับปริญญาเอกของประเทศ และในเชิงคุณภาพ คือ การเรียนการสอนและการวิจัยด้านสารสนเทศศึกษา ในโลกยุคสารสนเทศ ซึ่งเป็นสังคมไร้พรมแดน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้กระทำได้ง่าย เทคโนโลยีแพร่กระจายอย่างกว้างขวางโดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ การเรียนการสอนและการวิจัยทางด้านนี้จึงเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้วยการเพิ่มระดับดัชนีบัณฑิตที่มีนักวิจัยและนักวิชาการคุณภาพสูง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะได้มีการศึกษาวิจัยอย่างรอบคอบเพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษาที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ปรัชญาของมหาวิทยาลัย ตลอดจนมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่เป็นสากล รวมทั้งคำนึงถึงลักษณะที่เป็นความเฉพาะแตกต่างจากหลักสูตรของมหาวิทยาลัยอื่นและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ กำหนดขอบเขตและกรอบการวิจัยใน 2 ประเด็น คือ

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** กำหนดให้ครอบคลุมเนื้อหาในระดับการวางแผนหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การกำหนดจุดมุ่งหมาย

ของหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ของรายวิชาต่างๆ การกำหนดการวัดและประเมินผล ตลอดจนการจัดทำเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรหรือรายละเอียดของหลักสูตร (มคอ.2) เพื่อให้ภาควิชาฯ สามารถนำไปสู่กระบวนการการนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรต่อไป

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้มี 3 กลุ่ม คือ 1) หลักสูตรด้านสารสนเทศศึกษาของโรงเรียนทางสารสนเทศศึกษาที่เปิดสอนเป็นภาษาอังกฤษและเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาแบบเจาะจงเฉพาะหลักสูตรระดับปริญญาเอกสารสนเทศศึกษาของไทย 3 หลักสูตร และหลักสูตรของต่างประเทศที่เผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษ ได้แก่ หลักสูตรของมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา 3 แห่ง และ สหราชอาณาจักร 3 แห่ง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ได้รับการจัดอันดับอยู่ใน 10 อันดับแรกที่มีการเรียนการสอนด้านสารสนเทศศึกษาของแต่ละประเทศ และ หลักสูตรของประเทศสิงคโปร์ 1 แห่ง 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสารสนเทศศึกษาโดยคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่สอดคล้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยต่างประเทศที่มีคุณวุฒิปริญญาเอกและมีประสบการณ์ในการร่างหลักสูตรสารสนเทศศึกษา และสามารถร่วมเป็นกลุ่มสนทนาในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 2 คน และ คณาจารย์ที่มีคุณวุฒิปริญญาเอก ภาคบริหารธุรกิจศาสตรและสารสนเทศศาสตรคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 4 คน 3) ผู้บริหารคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คัดเลือกแบบเจาะจง คือ คณบดี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาโดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative approach) เป็นโครงการวิจัยภายใต้แผนการพัฒนาหลักสูตรปริญญาเอก ของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บทความนี้จึงเป็นการรายงานผลการศึกษาที่ผสมผสานกระบวนการวิจัยและกระบวนการร่างหลักสูตร โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ขั้นตอน คือ

1) การวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ ประกอบด้วยเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรสารสนเทศศึกษาในประเทศไทย 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตรของมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ (University of Illinois at

Urbana-Champaign) มหาวิทยาลัยนอร์ทแคโรไลนา (University of North Carolina, Chapel Hill) และ มหาวิทยาลัยวอชิงตัน (University of Washington) หลักสูตรของมหาวิทยาลัยในประเทศสหราชอาณาจักร 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยนครลอนดอน (City, University of London) มหาวิทยาลัยลอนดอน (University College London) และ มหาวิทยาลัยเซฟฟิลด์ (The University of Sheffield) หลักสูตรของประเทศสิงคโปร์ 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีนานยาง (Nanyang Technological University)

นอกจากการวิเคราะห์หลักสูตรแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ปรึชญการอุดมศึกษาไทยและปณิธานมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่เป็นสากล การศึกษาด้านสารสนเทศศึกษา หลักสูตรสารสนเทศศึกษาระดับปริญญาเอก แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรสารสนเทศศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร

2) การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในลักษณะการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยนำผลการศึกษาเอกสารและหลักสูตรที่ศึกษาในระยะที่ 1 มาเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม และนำประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบเสนอขอเปิดหลักสูตรใหม่ขั้นตอนที่ 1 และ รายละเอียดของหลักสูตร (มคอ. 2) มาเป็นกรอบในการสนทนาและจัดบันทึกการสนทนา

3) การสัมภาษณ์ผู้บริหารคณะมนุษยศาสตร์ถึงแนวทางการเปิดหลักสูตรสารสนเทศศึกษาในระดับปริญญาเอกของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยใช้แบบสัมภาษณ์

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และจัดกลุ่มข้อมูลตามกระบวนการทางคุณภาพเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่สามารถนำเสนอคณะมนุษยศาสตร์ในลักษณะแบบเสนอขอเปิดหลักสูตรใหม่ขั้นตอนที่ 1 และ รายละเอียดของหลักสูตร (มคอ. 2) เพื่อให้คณะฯ พิจารณาดำเนินการต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เอกสาร การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์หลักสูตรประเทศไทยเปิดสอนหลักสูตรสารสนเทศศึกษาระดับปริญญาตรี 2 แบบ คือ แบบ 1.1 ทำดูษฏีนิพนธ์ เป็นการเรียนแบบทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น จำนวน 48 หน่วยกิต และ แบบ 2.1 เรียนวิชาบังคับ และ / หรือ วิชาเลือก จำนวนไม่น้อยกว่า 9 หน่วยกิต และทำดูษฏีนิพนธ์ จำนวน 36 หน่วยกิต

แผนการเรียนกำหนดให้มีการสัมมนาในแต่ละภาคการศึกษาเพื่อเสริมประเด็นการวิจัย โดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กำหนดให้นักศึกษาจัดเป็นสัมมนาทางวิชาการ เชิญผู้ที่อยู่ในวงการสารสนเทศศาสตร์และเปิดกว้างสำหรับผู้สนใจทั่วไป ส่วนมหาวิทยาลัยขอนแก่น กำหนดจัดสัมมนาภายในเพื่อให้นักศึกษารายงานความก้าวหน้าและนำเสนอประเด็นที่ทำวิทยานิพนธ์ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ รวมถึงให้นักศึกษาไปร่วมทำวิจัยกับผู้เชี่ยวชาญในต่างประเทศ สำหรับการนำเสนอผลการศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของดูษฏีนิพนธ์ กำหนดให้นำเสนอในวารสารวิชาการที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล หรือการประชุมสัมมนาทางวิชาการระดับนานาชาติ

ส่วนการรับนักศึกษา เป็นการรับนักศึกษาที่จบปริญญาโทแล้ว ยกเว้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งจะเปิดรับนักศึกษาอย่างเป็นทางการในปีการศึกษา 2561 หลักสูตรสอนเป็นภาษาอังกฤษ รับทั้งฐานปริญญาตรีและฐานปริญญาโท โดยกำหนดให้ฐานปริญญาตรีเรียนกระบวนวิชาบังคับและวิชาเลือกรวม 78 หน่วยกิต หากไม่สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินปริญญาเอก ก็สามารถจบการศึกษาได้รับวุฒิการศึกษาปริญญาโท

ในต่างประเทศ จากการศึกษาหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนปริญญาเอกด้านสารสนเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ พบว่า มีรูปแบบการศึกษา 2 ระบบใหญ่ๆ คือ การศึกษาระบบอเมริกัน กับ ระบบอังกฤษ ซึ่งมีความแตกต่างกัน สรุปไว้ดังนี้

1) ระบบอเมริกัน มีการเรียนกระบวนวิชาต่างๆ (Course works) เป็นเวลา 2 ปี ที่เรียกว่า Coursework-based และผ่านการสอบวัดคุณสมบัติ (Qualifying Examination) โดยใช้ความรู้จากการเรียนกระบวนวิชาต่างๆ เป็นฐานในการสอบ พร้อมทั้งมีการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ โดยมีคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ (Thesis committee) เป็นผู้ประเมินผลวิทยานิพนธ์ ระบบอเมริกันเน้นให้นักศึกษาศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ด้วยตนเองโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำ

2) ระบบอังกฤษ เน้นการทำโครงการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นเข้าศึกษา ที่เรียกว่า Research-based โดยหลักสูตรมักกำหนดให้ผู้สมัครเข้าศึกษาจะต้องส่งโครงร่างการวิจัย

(Concept paper) ให้ภาควิชาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของหัวข้อ และจัดหาอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญควบคุมวิทยานิพนธ์ตั้งแต่เริ่มต้นของการสมัครเข้าศึกษา หลังจากการพิจารณาโครงการวิจัยแล้วจึงรับเข้าศึกษาในหลักสูตรและมีอาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำตลอดการศึกษา การสอบจะมีผู้ประเมินจากภายนอก (Examiners) ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในระดับนานาชาติ

จะเห็นว่าระบบอเมริกันมุ่งการศึกษาแบบกว้าง (Focus on Breadth) ให้นักศึกษามีความรู้จากการเรียนหลายๆ กระบวนวิชา และโครงการวิจัยเป็นโครงการที่เล็กกว่าระบบอังกฤษ ในขณะที่ระบบอังกฤษเน้นเจาะลึก (Focus on depth) โดยให้ความสำคัญกับโครงการวิจัยของแต่ละคนมากกว่าระบบอเมริกัน

2. ผลการสนทนากลุ่ม และการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มสนทนา ทำให้ได้ข้อสรุปในการวางแผนการจัดการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา ผู้วิจัยนำเสนอผลตามแบบเสนอขอเปิดหลักสูตรใหม่ ขั้นตอนที่ 1 และ ตามแบบรายละเอียดของหลักสูตร (มคอ.2) ประกอบด้วย 8 หมวด คือ

หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ชื่อหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนในบริบทของภาควิชาและความต้องการของสังคม คือ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา รูปแบบของหลักสูตรเป็นแบบ 2.1 ที่เน้นการวิจัยสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททำวิทยานิพนธ์ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิตและศึกษากระบวนวิชาระดับบัณฑิตศึกษาไม่น้อยกว่า 21 หน่วยกิตโดยมีจำนวนหน่วยกิตรวม ตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษาคือการเป็นอาจารย์สอนด้านสารสนเทศศึกษา/สารสนเทศศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษา นักวิจัยในหน่วยงานวิจัยหรือในสถาบันอุดมศึกษา บรรณารักษ์/ผู้บริหารในห้องสมุด และนักสารสนเทศ/นักเอกสารสนเทศในศูนย์สารสนเทศเฉพาะด้าน

จากการวิเคราะห์เอกสารและการสนทนากลุ่ม พบว่าสถานการณ์ภายนอกหรือการพัฒนาที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนหลักสูตร คือ ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงประชากรสู่สังคมสูงวัยและยังคงมีปัญหาด้านคุณภาพของประชากรในทุกช่วงวัย กอปรกับปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ระหว่างกลุ่มคนในสังคม ในขณะที่มีการลงทุนด้านการศึกษาสูงแต่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาดำ กอปรกับความไร้สายทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรมของไทยซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า

ควรได้รับการอนุรักษ์และส่งเสริมให้เกิดคุณค่าต่อชุมชนและสังคม จึงเห็นว่าการศึกษาด้านการจัดการสารสนเทศและความรู้เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จำเป็นต้องมีระบบฐานความรู้และสารสนเทศที่มีการจัดการอย่าง ลุ่มลึก กว้างขวาง ครอบคลุม เป็นระบบระเบียบเพื่อความสะดวกแก่การศึกษาค้นคว้าและการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างทันท่วงที

หมวดที่ 2 ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตรประกอบด้วยปรัชญาของหลักสูตร คือ มุ่งสร้างนักสารสนเทศที่มีศักยภาพสูงในการวิจัย สามารถสร้างความรู้ใหม่ทางสารสนเทศ ศึกษาที่มีความลุ่มลึกและมีความสำคัญในเชิงวิชาการและ/หรือเชิงวิชาชีพ ที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยมีสารสนเทศเป็นแกนกลางและมีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ และมุ่งสร้างนักสารสนเทศที่มีความสามารถในการบูรณาการองค์ความรู้ที่สัมพันธ์กันเพื่อการสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์หรือสามารถแก้ปัญหาได้ในระดับชาติหรือนานาชาติจากการทำดุษฎีนิพนธ์

ส่วนวัตถุประสงค์ของร่างหลักสูตร สรุปได้ว่าเพื่อผลิตบัณฑิตที่

1. มีความรู้ด้านการวิจัยขั้นสูงและสามารถบูรณาการองค์ความรู้ด้านการจัดการสารสนเทศ การจัดการความรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการจัดการและการสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศ
2. มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาความรู้ใหม่ในด้านสารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องในบริบทของสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของไทยและต่างประเทศ
3. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและรับผิดชอบต่อในการผลักดันให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้

หมวดที่ 3 ระบบการจัดการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องและข้อสรุปจากการสนทนากลุ่ม เสนอให้เป็นระบบทวิภาค มีระยะเวลาการศึกษาไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์ไม่มีภาคฤดูร้อน การดำเนินการเรียนการสอนในเวลาราชการ และโครงสร้างของหลักสูตรเป็นแบบ 2.1 รับนักศึกษาฐานปริญญาโทที่สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาใดๆ ก็ได้ โดยมีแผนการรับนักศึกษาได้ปีการศึกษาละ 10 คน ส่วนหลักสูตรประกอบด้วย ภาวณวิชาบังคับ 3 ภาวณวิชา จำนวน 9 หน่วยกิต ได้แก่

- 1) การวิจัยและระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูงทางสารสนเทศศึกษา (Research and Advanced Research Methodology in Information Studies)
- 2) ทฤษฎีการจัดการขั้นสูง (Advanced Management Theory)
- 3) การจัดการสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom Information Management)

กำหนดให้เลือกกระบวนวิชาเลือก 1 กระบวนวิชา จำนวน 3 หน่วยกิต ให้เลือกจาก 5 กระบวนวิชา ต่อไปนี้

- 1) ทรัพยากรสารสนเทศและบริการ (Information Resources and Services)
- 2) เทคโนโลยีระบบสารสนเทศ (Information System and Technology)
- 3) นโยบายสารสนเทศและบริบทสังคม (Social Context and Information Policy)

- 4) การจัดการระบบฐานข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นสูง (Management of Advanced Database System and Information Technology)

- 5) การจัดการข้อมูลดิจิทัล (Digital curation) ซึ่งเป็นกระบวนวิชาที่เน้นการจัดการกับข้อมูลดิจิทัล ซึ่งเป็นความจำเป็นสำหรับการทำงานในสภาพแวดล้อมของสื่อสมัยใหม่ อาจเป็นสมรรถนะหลักของคนทำงานในอนาคต (Ungerer, 2016)

นอกจากกระบวนวิชาบังคับและกระบวนวิชาเลือกแล้ว ร่างหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกำหนดให้นักศึกษาเรียนกระบวนวิชาที่จำเป็นอีก 2 กระบวนวิชา ซึ่งเป็นกระบวนวิชาที่ไม่นับหน่วยกิต ได้แก่

- 1) กระบวนวิชาเขียนทางวิชาการ (Academic writing)
- 2) กระบวนวิชาสัมมนาหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์ (Seminar on Thesis Topic and Proposal)

แผนการศึกษา ภายในระยะเวลา 3 ปี กำหนดให้นักศึกษาเรียนกระบวนวิชาบังคับ กระบวนวิชาเลือก และกระบวนวิชาสัมมนาหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์และการเขียนทางวิชาการ สอบวัดคุณสมบัติ สอบผ่านเงื่อนไขภาษาต่างประเทศ และเสนอหัวข้อโครงร่างวิทยานิพนธ์

การสอบวัดคุณสมบัติ หากนักศึกษาสอบไม่ผ่านในภาคเรียนที่ 2 นักศึกษาสามารถสอบแก้ตัวได้อีกครั้งในปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 พร้อมทั้งเสนอหัวข้อโครงร่างวิทยานิพนธ์

ในภาคเรียนที่ 2 ของชั้นปีที่ 2 กำหนดให้นักศึกษาลงทะเบียนวิทยานิพนธ์ ต่อเนื่องอีก 9 หน่วยกิต และเข้าร่วมสัมมนาหัวข้อและโครงร่างวิทยานิพนธ์อีก 2 ครั้ง สำหรับปีที่ 3 เป็นการทำวิทยานิพนธ์ต่อเนื่องก่อนสำเร็จการศึกษา

หมวดที่ 4 ผลการเรียนรู้ จากการสนทนากลุ่ม สรุปคุณลักษณะพิเศษของ นักศึกษาได้ 3 คุณลักษณะคือ 1) ความรู้ความสามารถด้านการจัดการสารสนเทศในบริบท สังคม 2) ความเชี่ยวชาญด้านการจัดการสารสนเทศ 3) สำนึกรับผิดชอบต่อสังคมโดยมี การพัฒนาผลการเรียนรู้ในทุกด้าน คือ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญาทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบต่อทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

หมวดที่ 5 หลักเกณฑ์ในการประเมินผลนักศึกษาเกณฑ์การสำเร็จการศึกษา คือ สอบผ่านการสอบวัดคุณสมบัติ (Qualifying Examination) สอบผ่านภาษาต่างประเทศ ตามเงื่อนไขของบัณฑิตวิทยาลัย ศึกษากระบวนวิชาและปฏิบัติตามเงื่อนไขของสาขา วิชา มีผลการศึกษาคำลำดับขั้นสะสมเฉลี่ยทั้งหมดไม่น้อยกว่า 3.00 และคำลำดับขั้น สะสมเฉลี่ยในสาขาวิชาเฉพาะไม่น้อยกว่า 3.00 สอบผ่านการสอบประเมินผลวิทยานิพนธ์ ผลงานปริญญานิพนธ์ต้องได้รับการเผยแพร่หรืออย่างน้อยได้รับการยอมรับให้เผยแพร่ใน วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ หรือมีการจดอนุสิทธิบัตรหรือสิทธิบัตรหรือรูปแบบอื่นซึ่งเป็นที่ยอมรับ ในสาขาวิชานั้นตามที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด

หมวดที่ 6 การพัฒนาคณาจารย์ กลุ่มสนทนาเห็นด้วยกับประเด็นการพัฒนา อาจารย์ตามแบบ มคอ.2 ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่กำหนดไว้แล้ว เช่น มีการปฐมนิเทศ แนะนำการเป็นครูแก่อาจารย์ใหม่ ส่งเสริมอาจารย์ให้มีการเพิ่มพูนความรู้ มีส่วนร่วมใน กิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน มีการกระตุ้นอาจารย์ทำผลงานทางวิชาการสายตรงใน สาขาวิชา ส่งเสริมการทำวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่เป็นหลักและเพื่อพัฒนาการเรียน การสอนและมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพ เป็นต้น

หมวดที่ 7 การประกันคุณภาพหลัก สูตรกลุ่มสนทนาเห็นด้วยกับเกณฑ์ที่ มหาวิทยาลัยฯ กำหนด ให้มีการบริหารหลักสูตรและบริหารทรัพยากรการเรียนการสอน และการจัดการ ตามระบบประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หมวดที่ 8 กระบวนการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร มีการประเมิน และปรับปรุงแผนกลยุทธ์การสอนตามรายการประเมินและตามประเด็นที่มหาวิทยาลัยฯ กำหนด

3. ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารคณะมนุษยศาสตร์ สรุปได้ว่าคณบดีพิจารณาความเป็นไปได้ของหลักสูตรว่าจะเปิดสอนได้จริงหรือไม่ พิจารณาคณสมัตติของอาจารย์ประจำตามข้อกำหนดของสกอ. และความพอเพียงของจำนวนอาจารย์ในภาค/สาขาวิชา พิจารณาความต้องการของตลาดแรงงาน และจำนวนผู้เรียนว่ามีมากพอที่ผู้บริหารหลักสูตรจะดำเนินการแบบไม่ให้ขาดทุนหรือสามารถเลี้ยงตนเองได้หรือไม่ ส่วนการเปิดสอนเป็นภาคพิเศษ ต้องมีจำนวนนักศึกษาเพียงพอที่หลักสูตรต้องสามารถเลี้ยงตนเองได้ โดยพิจารณาจุดคุ้มค่า คำนวณในแต่ละปีการศึกษาเพื่อไม่ให้ขาดทุน หรือภาคปกติ ต้องมีจำนวนนักศึกษามากพอที่จะดำเนินการโดยไม่ขาดทุน สำหรับแผนการศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ระดับปริญญาเอกเน้นการศึกษาทำวิจัยเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ที่มีประโยชน์และสามารถใช้ได้จริงในการพัฒนาประเทศให้เจริญขึ้น โดยมีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือในการศึกษา คิดค้นความรู้ระดับสากล และการถ่ายทอดงานวิจัยของนักศึกษาต้องเป็นภาษาอังกฤษด้วยเพื่อยกระดับความเป็นนานาชาติของหลักสูตรหนึ่ง งานวิจัยของนักศึกษาต้องอยู่ในระดับที่สามารถนำลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการที่จัดอยู่ในระดับนานาชาติ

อภิปรายผลการวิจัย

ร่างหลักสูตรที่นำเสนอจากการวิเคราะห์เอกสารและการสนทนากลุ่ม มีความสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

1. ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาในระดับปริญญาเอก ที่มุ่งให้บัณฑิตมีความสามารถในการค้นคว้าวิจัยเพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ หรือนวัตกรรมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานสังคมและประเทศ (Office of the Higher Education Commission, 2007) โดยร่างหลักสูตรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนโดยมุ่งเน้นการวิจัย และผลิตกำลังคนที่มีศักยภาพตรงตามความต้องการของตลาดงาน แม้ว่าร่างหลักสูตรจะไม่ได้ออกแบบให้เชื่อมโยงกับภาคการผลิตโดยตรง เนื่องจากธรรมชาติของศาสตร์ที่เป็นศิลปศาสตร์ แต่บัณฑิตจะสามารถทำงานร่วมกับสังคมและชุมชนโดยเฉพาะการสร้างองค์ความรู้เพื่อการสืบสานองค์ความรู้ของท้องถิ่นตามปรัชญาของร่างหลักสูตรที่วางไว้ว่า มุ่งสร้างนักสารสนเทศที่มีศักยภาพสูงในการวิจัย สามารถสร้างความรู้ใหม่ทางสารสนเทศศึกษาที่มีความลุ่มลึกและมีความสำคัญในเชิงวิชาการและ/หรือเชิงวิชาชีพ

ที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีสารสนเทศเป็นแกนกลาง และมุ่งสร้างนักสารสนเทศที่มีความสามารถในการบูรณาการองค์ความรู้ที่สัมพันธ์กันเพื่อการสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์หรือสามารถแก้ปัญหาได้ในระดับชาติหรือนานาชาติ โดยปรัชญาดังกล่าวสอดคล้องกับเกณฑ์ของ สกอ. ที่ให้เน้นการพัฒนานักวิชาการและนักวิชาชีพที่มีความรู้ ความสามารถระดับสูงโดยกระบวนการวิจัยเพื่อให้สามารถบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ได้อย่างอิสระมีความสามารถในการสร้างสรรค์โครงสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการ เชื่อมโยงและบูรณาการศาสตร์ที่ตนเชี่ยวชาญกับศาสตร์อื่นได้อย่างต่อเนื่อง (Ministry of Education Post Graduate Curriculum Starchart 2005, 2015)

2. ความสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา โดยการสร้างหลักสูตรยึดเกณฑ์มาตรฐานอย่างเคร่งครัดเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ เกณฑ์การสำเร็จการศึกษา สกอ. กำหนดให้ปริญญาเอก แบบ 2 “ผลงานวิทยานิพนธ์หรือส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ต้องได้รับการตีพิมพ์หรืออย่างน้อยได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติหรือนานาชาติที่มีคุณภาพตามประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษาเรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาการทางวิชาการสำหรับการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ” แต่ในข้อบังคับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2559 ข้อ 29 การเสนอชื่อเพื่อขออนุมัติปริญญา... กำหนดไว้ว่า “ดุษฎีนิพนธ์จะต้องจัดทำเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นตามที่บัณฑิตให้ความเห็นชอบเป็นกรณีไป” และ “ผลงานปริญญานิพนธ์ต้องได้รับการเผยแพร่หรืออย่างน้อยได้รับการยอมรับให้เผยแพร่ในวารสาร สื่อ สิ่งพิมพ์ หรือมีการจดอนุสิทธิบัตรหรือสิทธิบัตรหรือรูปแบบอื่น ซึ่งเป็นที่ยอมรับในสาขาวิชานั้นตามที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด”

จะเห็นว่า ข้อบังคับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพิ่มเกณฑ์การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นภาษาอังกฤษ แสดงให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต้องการให้ผลงานปริญญานิพนธ์สามารถเผยแพร่ในระดับสากลและต้องการยกระดับมหาวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยนานาชาติ นับว่าสอดคล้องกับการศึกษาของชุตินา สัจจานันท์ (Sacchanand, 2015, 2016) ที่เห็นว่าหลักสูตรสารสนเทศศาสตร์ควรพัฒนาไปสู่สากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาและวิจัยทางสารสนเทศศาสตร์ในระดับประชาคมอาเซียนซึ่งต้องอาศัยปัจจัยหลายปัจจัยเพื่อให้เกิดขึ้น ดังนั้น หากจะเปิดหลักสูตรสารสนเทศศาสตร์ ภาควิชาต้องเร่งเตรียมความพร้อมด้านอาจารย์และผลงานวิจัยให้เข้าสู่ระดับสากลดังกล่าว

3. ความสอดคล้องกับปรัชญาการอุดมศึกษาและปณิธานของมหาวิทยาลัย เชียงใหม่หลักสูตรนี้ มีคุณลักษณะสอดคล้องกับปรัชญาและปณิธานของมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ที่ “เป็นแหล่งสะสม ค้นคว้า วิจัย และถ่ายทอดความรู้ทางหลักแห่งเสรีภาพ ทางวิชาการ โดยยึดมั่นในสังคมและคุณธรรมเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ การประยุกต์ เผยแพร่ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม...บัณฑิตแห่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พึงฝึกฝน ในการฝึกฝนตน เป็นผู้รู้จริง คิดเป็น ปฏิบัติได้ สามารถครองตน ครองคน ครองงาน ด้วยมโนธรรมและจิตสำนึกต่อสังคม” (Chiang Mai University, 2014) ดังจะเห็นได้จาก ปรัชญาของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตที่มุ่งสร้างนักสารสนเทศที่มีศักยภาพสูงในการวิจัย และจากวัตถุประสงค์ของการผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ด้านการวิจัยขั้นสูง และสามารถ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการองค์ความรู้ด้านการจัดการสารสนเทศ การจัดการความรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการจัดระบบและการสร้างสารสนเทศและความรู้ ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม และมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม

4. ความสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่เป็นสากล หลักสูตรนี้มี คุณลักษณะสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่เป็นสากล โดยพิจารณาจาก มาตรฐานสากลการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับปี ค.ศ. 2013 หรือ ISCED-F 2013 ของ องค์การยูเนสโก (UNESCO Institute for Statistics, 2014) ได้จำแนกสาขาวิชาด้านสารสนเทศ ไว้ที่สาขาวิชาที่ 03 Social sciences, Journalism and information หมวดหมู่ที่ 032 คือ Journalism and information ประกอบด้วยสาขาวิชา ได้แก่ 0321 Journalism and reporting และ 0322 Library, information and archival Studies

5. ความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและสังคม การออกแบบ หลักสูตรมีผลงานวิจัยชิ้นนี้ ทั้งการศึกษาเรื่องความเป็นไปได้ในการเปิดสอนหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา (Saladyanant & Nantasri, 2015) และ การศึกษาความต้องการดุษฎีบัณฑิตของตลาดแรงงานและสังคม (Nantasri & Arayaphan, 2016) ซึ่งพบว่าความต้องการของตลาดงานด้านทักษะการจัดการสารสนเทศและ เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นความต้องการระดับสองของสังคมรองจากความรู้และทักษะ ภาษาอังกฤษ หลักสูตรได้เน้นเนื้อหาความรู้ดังกล่าวโดยจัดเป็นกระบวนวิชาบังคับและ กระบวนวิชาเลือก และยังได้เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาของกระบวนวิชาที่เป็นสหสาขาวิชา เพื่อเอื้อให้นักศึกษาเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมเศรษฐกิจที่ดำเนินควบคู่ไปกับ

ความเปลี่ยนแปลงของข้อมูลข่าวสารในสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการ “สร้างความรู้ใหม่” อันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม

สรุป

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสารสนเทศศึกษา และเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นจุดเริ่มต้นของการนำมาซึ่งประเด็นคำถามในกระบวนการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ ทำให้ผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการเรียนการสอนของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา ที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างระบบอเมริกันและระบบอังกฤษซึ่งเป็นต้นแบบการเรียนของไทย โดยการนำข้อดีของทั้งสองระบบมาจัดการเรียนการสอนกล่าวคือ นักศึกษาเรียนกระบวนการวิชาบังคับและกระบวนการวิชาเลือก รวมถึงกระบวนการวิชาที่จะเป็นประโยชน์ในการวิจัย และกระบวนการสัมมนาเพื่อโครงร่างวิทยานิพนธ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทฤษฎีและหลักการทางวิชาการที่สำคัญ ในขณะเดียวกัน ได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยโดยกำหนดให้มีการเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ตั้งแต่เริ่มต้นเข้าศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความชัดเจนในการศึกษาและมีความลุ่มลึกในการวิจัย โดยประเด็นวิจัยขึ้นอยู่กับความสนใจของนักศึกษา และความเชี่ยวชาญของอาจารย์ประจำหลักสูตร มีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด และมีการเรียนแบบเต็มเวลา

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้วิจัยยังได้ข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มว่า หลักสูตรต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่การพัฒนาองค์ความรู้หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการจัดการและจัดระบบสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรมโดยได้จัดเนื้อหาไว้เป็นกระบวนการวิชาบังคับ และมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งนับเป็นจุดเด่นของหลักสูตรและทิศทางการวิจัยของหลักสูตรฯ ซึ่งระบุไว้ในข้อ 5 จุดเด่นของหลักสูตร และ ข้อ 6 ทิศทางการวิจัย ในแบบเสนอข้อเปิดหลักสูตรใหม่ ขั้นตอนที่ 1 สำหรับประเด็นวิจัยที่หลักสูตรควรให้ความสำคัญ อาทิ ระบบทรัพย์สินทางปัญญา ระบบฐานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม ระบบการส่งเสริมและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้ ประเด็นวิจัย ควรเน้นประเด็นที่จะเกิดขึ้นในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การสร้างสรรค์นวัตกรรม และการอนุรักษ์ เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ

หลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะของผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตร หากมีการวางแผนและสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ย่อมนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของคนในชาติ

เอกสารอ้างอิง

- Chiang Mai University. (2014). **About CMU: determination/vision/mission**. Retrieved January 15, 2016, from <https://www.cmu.ac.th/aboutcmu.php?id=2>
- Ministry of Education Post Graduate Curriculum Standards 2015.(2015). Royal **Government Gazette**, V.132, Spec. 295, dated November 13, 2015.
- Nantasri, C. & Arayaphan, W. (2016). **The need of graduates with Doctor of Philosophy in Information Studies in labor market and society** (Research report).(In Thai). Chiang Mai: Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities, Chiang Mai University.
- Office of the Higher Education Commission.(2007). **Higher education long plan for 15 years 2nd edition 2008-2022**. Retrieved January 28, 2016, from [www.mue.go.th/~bpp/developplan/download/.../HEPlan-Final\(ppt\).pdf](http://www.mue.go.th/~bpp/developplan/download/.../HEPlan-Final(ppt).pdf)
- Sacchanand, C.(2015). Internationalization of Library and Information Science Education in Thailand.**TLA Research J.** 8(2),1-19.
- Sacchanand, C. (2016). **Research report: Development of management strategies for collaboration in information science education and research in the ASEAN community**.(In Thai).Nonthaburi: SukhothaiThammathirat Open University.
- Saladyanant, T. & Nantasri, C. (2015).The Possibility to offer a PhD Programme in Information Science. In **The 16th Congress of Southeast Asian Librarians Meeting and General Conference (CONSAL XVI)** 10 - 13 June 2015, Bangkok International Trade and Exhibition Centre (BITEC) Bang-Na, Bangkok, Thailand.

- Tuamsuk, K. (2015). Information Science education management from Thailand to International: opportunities and challenges.(In Thai). **National education conference information science education management in Thailand**, September 10, 2015.
- UNESCO Institute for Statistics. (2014). ISCED Fields of Education and Training 2013 (ISCED-F 2013). DOI <http://dx.doi.org/10.15220/978-92-9189-150-4-en>
- Ungerer, L. M. (2016). Digital curation as a core competency in current learning and literacy: A higher education perspective. **International Review of Research in Open and Distributed Learning**17(5) Retrieved March 15, 2017 from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/2566/3887>